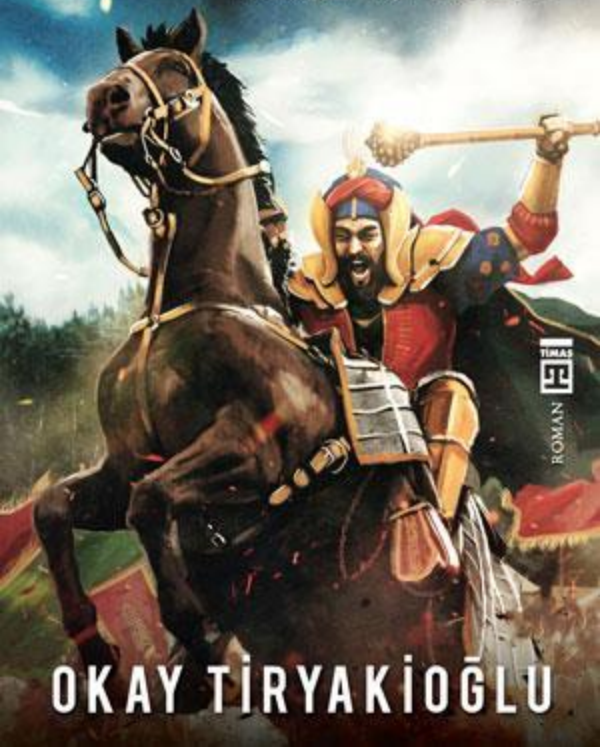

IV. MURAT

GÜRZ VE ZAFER

TİNAS
E
ROMAN

OKAY TİRYAKİOĞLU

IV. MURAT
Gürz ve Zafer
Okay Tiryakioğlu

Tarihi Roman

TİMAŞ YAYINLARI | 2384
Edebiyat Kitaplığı-Roman | 112

YAYIN YÖNETMENİ
İhsan Sönmez

EDİTÖR
Rifat Özçöllü

KAPAK TASARIMI
Ravza Kızıltuğ

KAPAK İLLÜSTRASYONU
Ethem Onur Bilgiç

1. BASKI
Ekim 2010, İstanbul

10. BASKI
Mart 2020, İstanbul

ISBN
ISBN 978-605-114-307-1
9 786051 143071

TİMAŞ YAYINLARI
Cağaloğlu, Alemdar Mahallesi,
Alayköşkü Caddesi, No:5, Fatih/İstanbul
Telefon: (0212) 511 24 24

timas.com.tr
timas@timas.com.tr
f t i timasyayingrubu

Kültür Bakanlığı Yayıncılık
Sertifika No: 45587

BASKI VE CİLT
Sistem Matbaacılık
Yılanlı Ayazma Sok. No:8 Davutpaşa-Topkapı / İstanbul
Telefon: (0212) 482 11 01
Matbaa Sertifika No: 16086

YAYIN HAKLARI
© Eserin her hakkı anlaşmalı olarak
Timaş Basım Ticaret ve Sanayi Anonim Şirketi'ne aittir.
İzinsiz yayımlanamaz. Kaynak gösterilerek alıntı yapılabilir.

I. BÖLÜM

AYDINLIK BİR SABAH

*“Geçme namerd köprüsünden ko aparsın su seni
Yatma tilki gölgesinde ko yesin arslan seni.”*

Selimî

I

27 Temmuz 1612 Cuma – Topkapı Sarayı

Sıradan bir yağmur değildi saçlarının rüzgârla savrulan ergu-vani tellerinden süzülen. Bir başkalık vardı bugünün her saatinde. Görkemli bir pus, gri tonozlu kasvetli bir tavanı andıran gökyüzünden burgu burgu ağıyor, sarayın mamur bahçelerinde kendi gölgesine gizlenerek ilerleyen bu düşünceli beşerin her adımını, daha derin bir tefekkürün katmanlarında usul usul yükseltiyordu. Ancak membası meçhul bir haz sarmıştı ikindi vaktinden beri tüm varlığını. Dâr-ı dünyaya çevirdiği o ender anlarda gözlerini, sıra dışı bir aydınlığın gizemli temasıyla aharlandığını fark ediyordu akşamın. Bir gizli ürpertiyle yaklaşıyordu gece. 28 Cemaziyülevvel 1021 tarihini kayıtlara düşürecek, ruhlarda bir vahdet duygusuyla birlikte uyanmış ender bir değişiklik hissiydi bu.

Sultan Ahmed Han'ın iki yaş küçük sevgili kardeşi Şehzade Mustafa Han, çok geçmeden sevinç çılgınlıkları ve top atışlarıyla müjdelenmeye başlayan o uğurlu doğumun sevinci ve ferahlığıyla olduğu yerde şükür secdesine vardı. O halde ne kadar zaman geçtiğini bilmiyordu. Zaten iç içe geçmiş izlenimlerini tetikleyen sol-

gun bir rengin ya da çocukluğuna ait, artık dűşlerine karışmış bir kokunun izdűşümüydü zaman onun için. Toprağın ve yağmurun kokusuyla hışırdarken soluğu, secdeden usulca doğrudu ve karşısında birdenbire ağabeyini buldu. Eli ayağına dolaştı iřte o zaman; nefessiz kaldı.

Sultan Ahmed Han, nefti kadifelere mahpus paha biçilmez saray elmasları gibi ışıldayan gözlerinde duygu yüklü bir sevinçle, “Bir oğul daha...” diye mırıldandı, kardeşini usulca omuzlarından kavrayıp ayağa kaldırıırken, “Bir oğul daha Mustafa...” Cirit oyununun güçlendirdiği kollarıyla sımsıkı bastırdı kardeşini göğsüne. Genç yüzünü, rüzgârlı günün puslu renklerine çevirerek durmaksızın gülümsüyordu Padişah-ı Ruy-i Zemin.

Henüz yirmi iki yaşındaydı fakat devletin ağır yükünün güzel yüzüne çizmeye başladığı o mana yüklü derin hatlar, bugün yaşadığı sevincin tesiriyle bir nebze olsun yumuşayabilmişti nihayet. řu anda, ne dokuz yıldır Safevilerle süren savaşın yeni kayıpları, ne de bitmek tükenmek bilmez Celali İşyanları hususunda bir řey duymak ve dűřünmek istiyordu.

İki kardeş konuşmadan, beraberce yürürlerken yağmur başladı. Boynunu uzatarak yağmur damlalarının ılık temasının beyaz tenini okşamasına ve ince bıyıklarının etrafından akmasına izin verdi Ahmed Han. Ardından Topkapı Sarayı’nın, Boğaziçi’nin köpük köpük iri dalgalar belirmiş girişine ve bulanık Asya sahillerine bakan terasında, yanlarında Sadrazam Gümölcineli Damat Nasuh Paşa olduğu halde manzarayı izlemeye başladılar. İki kardeşin hoşnut tebessümlerinin kuytularını gölgelediği dudaklarındaki kıpırtılar, ettikleri dualara delaletti.

“Birlikte gidelim,” dedi çok geçmeden Hünkâr, “ziyaretimizi birlikte yapalım kardeşim.”

“Ferman Efendimizindir,” dedi Mustafa Han, mutluluktan olduğu kadar bir türlü endişeden azat kalamadan titreyen sesiyle.

Çocukluğunda çok iyi bir eğitim görmüş olmasına rağmen fitraten son derece hassas bir yapıya sahipti Mustafa Han. Belki de

bu yüzden ağabeyi Ahmed Han'ın, tahta çıkar çıkmaz veraset sistemine getirdiği o müspet değişikliğe inanması hiçbir zaman mümkün olmamıştı. Bir gece aniden kapısında beliriverecek Cellât Kara Ali ve yamaklarının beklentisiyle hisli yaradılışı birleşince, olduğundan daha uysal ve uhrevi bir yapıya bürümüşü.

Suluk benzinde olduğundan iri duran süzgülün gözleriyle sarayın mamur bahçelerinde gün boyu elinde Kuran gezinir, etrafında sürekli hareket halindeki tabiatı, usul usul değişen renklerini ve irili ufaklı canlılarını izleyerek mevsimlere göre çeşitlenen kokularını teneffüs eder, o uzun suskunluk saatlerini gözbebeklerindeki sonsuzluğa çeken sessizlikten sanki bir şeyler beklerdi. Kuşağının içinde taşıdığı, nazenin çerçevesi sedef ve mercan işlemeli küçük bir de aynası vardı. Ona uzun uzun bakarken görülürdü kimi zamanlar. Mütebessim dudaklarında çekingen yapısına işaret eden küçük ürperişlerle, hoş çizgileri derinleşmiş yüzünü izler, açıklığını, susuzluğunu bile unuttur, cariyelerinin getirdiği enfes yiyeceklerle dolu gümüş tepsileri gerisin geriye gönderirdi. Zaman denilen o korkunç ve sonsuz kavramın en uzaktaki sınırlarında, alacakaranlık bir yerlerde yaşıyormuşçasına müteredditti çoğu zaman tavırları. Loş odasının, tunç kafesli penceresinin önünde oturur, hizmetini gören cariyelerinin tanık oldukları dinmez gözyaşlarıyla, Bursa dokuması seccadesinin üzerinde, alnını secdeden hiç kaldırmadan saatlerce kalırdı.

Dervişane bir sadelikle giyinirdi. Tüm dünya nimetlerine sahip olduğu halde hepsini elinin tersiyle itmesinden ve bu sessiz halinden, onun akli muvazenesinin yerinde olmadığı fısıldanır dururdu. Cevahir kaplı hançeri ve Venedik Balyos'unun hediyesi, namlusu kısa antik Roma kılıcını çekerek, sarayın koridorlarında gezinen hizmetkârları da kovaladığı iddia edilirdi kimi zaman, ama bunlar saray içindeki kaynağı belirsiz, hıyanet kokan söylentilerden ileri geçemiyordu.

Bir defasında cebindeki kızıl kuruşları sarayın havuzuna attığı görülmüş, o kendi halinde, sessiz ama çok sedalı yaşayışını Osmanlı hanedanının eşsiz görkemine yakıştıramayanların homurtuları

enikonu yükselmeye başlamıştı. Böyle bir şey neden yapılırdı ki? Neden insan havuzdaki rengarenk süs balıklarına altın floriler atardı? Böyle birine akli muvazenesi yerinde demek ne derece uygun olurdu? En doğrusu Şehzade'yi odasına hapsedip hiç çıkarmamak değil miydi? Ama dirayetli bir kadın olan annesi müstakbel Valide Sultan'ın bu işe rıza göstermeyeceği de ortadaydı. Kanuni Sultan Süleyman Han'ın torunu, Sultan III. Mehmed Han'ın bu biricik oğlu için ne söylenirse söylensin, annesinin güçlü kanatları altında olduğu sürece çok da önemli değildi.

Atası Yavuz Selim Han gibi gösterişsiz giyinmeyi sevdiğinden, üzerinde yalnızca kadife zümrüdi bir kaftan ve altında da bembeyaz Bursa pamuklusundan bir mintan vardı Ahmed Han'ın. Ayaklarındaki sarı sahtiyandan çedikleri ise, bu deruni genç adamın mütevazı görünümünü tamamlıyordu. Hint ipeği bir sarık sarılmış Horasani kavuğu, eşiğin iç tarafında, başını yerden hiç kaldırmadan bekleyen, kızıl çuhadan kaftanının içine gömülmüş gibi duran başçuhadara emanet edilmişti. Türlü cevahir iliştirilmiş tavus kuşu sorgucunun tüyleri rüzgarla savrulup duruyordu. O kavuğa bilhassa hürmet edilirdi, çünkü Bahtî mahlasıyla şiirler yazan Ahmed Han'ın, kavuğunun astarının içine iliştirilmiş, Peygamber'in ayak izlerinin resminin bulunduğu tahta parçasının üzerine yazdığı şiir pek meşhurdu.

*“N'ola tacım gibi başımda götürsem daim
Kadem-i resmini ol Hazret-i Şah-ı Rusülün
Gül-i Güلزâr-ı Nübüvvet, o kadem sahibidir
Ahmeda durma yüzün sür kademine ol gülün.”*

“Mahfiruz Sultan'dan olan ağabeyi Osman gibi akıllı ve zarif bir çocuk olacak oğlum,” dedi usulca. Ardından az ötesinde mütebessim bir ifadeyle bekleyen Sadrazam Nasuh Paşa'ya döndü ve devam etti, “Annesi Mahpeyker Sultan'ın keskin zekâsını da alırsa, işte o zaman karşı konulmaz biri haline gelir oğlum Paşa... Çünkü malumdur ki, Kösem'im, kadınlarımla hepsinden başkadır.”

Sadrazam, kolsuz seraser kaftanının omuzlarına ve bol dilimli kallavi kavuğuna vuran yağmur damlalarının tıptırtısına eşlik eden zarif bir sesle onayladı Sultan'ı, ama hemen ardından yüreğinde soğuk bir ürperti duyumsamışçasına hafifçe irkildi.

Doğum haberini Sultan'a ilk ulaştıran Babüssaade Ağası Nureddin Ağa künde-kârî işlemeli kapıda belirdi ve tebrikleşmek için tüm ricalin hazır olduğunu boğuk bir sesle bildirdi. Divan odasındaki heyecanı da beraberinde getirmişçesine gözleri yaşlıydı Nureddin Ağa'nın. Zaman zaman canından aziz gördüğü Sultan'ının sevincine duyduğu heyecanla usulca hıçkırıyor, çok geçmeden kesik, titrek bir soluk alarak ses çıkarmamaya çalışıyordu.

Avluda, şiddetlenen yağmura rağmen toplanmış, birbirlerini içten bir şekilde kutlayan, devlete ve millete hayırlı bir şehzade olması için dualar eden saray erkânının mesut sesleri buldukları yere kadar ulaşıyordu.

Tartışmasız bugüne kadarki Sultanların en sevilenlerinden biri olan Ahmed Han adına duyulan mutluluktan çok daha fazlasıydı aslında bugün yaşanan heyecanın sebebi. Öncelikli olarak Devlet-i Aliyye ve millet adına hissedilen bir ferahlıktı bu. 'Kardeş katli' sistemini ortadan kaldırarak, yerine 'ekber ve erşed' yani ailenin akli başında olan en büyük üyesi usulünü veraset kanunu olarak belirlemişti Sultan Ahmed Han. Büyük oğlu Şehzade Osman, böylece kendisinden iki yaş küçük diğer erkek kardeşi Şehzade Mehmed gibi, sekiz yaş küçük olan yeni doğmuş bu kardeşinin de yaşamasına izin verecek demek oluyordu yeni kanun.

"O halde seherle varalım, Beylerbeyi'ndeki İstavroz Hasbahçesi kasrına geçelim de Şehzademizi görelim," dedi Sultan Ahmed Han, kardeşi Şehzade Mustafa Han'ı tekrar uzanıp bağrına basarken. Nureddin Ağa, emri iletme üzere bir anda gözden kayboldu.

II

Bir havuz kadar kıpırtısız Haliç'ten kayıklarla geçilip, görkemli bir alayla Beşiktaş'a varılıncaya kadar yağmur dinmişti. Yol boyunca yığılmış halkın coşkun gösterilerine rağmen çamurlu ara sokaklardan, parke taş kaplı ana caddeye inen küçük derelere tarifi güç bir hüznün sindiğini, her defasında olduğu gibi yeniden fark etmişti Ahmed Han. Yan yana tepeler boyu dizilmiş ahşap evler, kendi aralarında, o muhteşem maziye anan gizli fısıltılarla birbirlerine doğru eğilmiş ihtiyarlara benziyorlardı. Bir köhneliğin, çağları aşan bir kederin buğusu yapışmıştı karanlık camlarına.

Hünkâr, bu hüznün sebebini bildiğini düşünüyordu. İmparatorluğun uçsuz bucaksız topraklarında gündend güne bozulan iktisadi yapının sebep olduğu bir sefaletin izleri yansımaya başlıyordu şehre ve onun cefakâr halkına. 1606 Zitvatoruk Anlaşması'yla, Batı'da Habsburglara karşı siyasal üstünlük yitirilmiş, anlaşmanın halka bir zafer gibi sunulmuş olmasına rağmen, Avusturya'nın artık Macaristan toprakları için vergi ödemeyecek olmasından ziyade, Arşidük'ün, cihanın hâkimi Osmanlı Sultanı'yla protokolde bir tutulacağının bilgisi, halk ve asker üzerinde yıkıcı bir etkiye yol açmıştı. Ama şimdi hiçbir kederli düşüncenin sırası değildi şüphesiz. Bir sanatkâra yaraşan uzun zarif parmaklarıyla gözlerini ovaladı Ahmed Han ve gülümsedi.

Şehzade'nin doğum haberi, davullu münadiler vasıtasıyla şehrin taşrasına kadar ulaşmıştı. İkinci namazını müteakip düzenlenecek ve yedi gün boyunca sürecek eğlence ve ziyafetlerin müjdesi de aynı zamanda iletilmiş, İstanbul halkını coşkun bir bayram sevinci sarmıştı.

Yaz mevsimi olmasına rağmen bu bulutlu ve serin Cumartesi sabahının büyük bir berekete işaret ettiği, bugünü fırsat bilerek yapılacak duaların makbul olacağını mihraplardan söylenmesine

gerek dahi yoktu artık. Halk, bu hayırlı durumu basiretiyle takdir etmiş, ikinci ezanı esnasında Padişah İstavroz Bahçesi'ne varırken insanlar da camilere akın etmişlerdi.

Gece boyu süren yağmura rağmen nemli hava yeniden ısınmaya başlamıştı. Denizin üzerini kaplamış sis tabakasının arasından çıkarak, İstavroz Hasbahçesi'nin iskelesine yanaştı Sultan Ahmed Han'ın alayı. Kıyıdaki top bataryaları, beşer adet saygı atışına başladılar. Bu atışlar, kutlamaların süreceği yedi gün boyunca öğle ezanından sonra yapılmaya devam edecekti. Sisin ve barutun acı kokuları ve mavi beyaz dumanları arasında halatlar bağlandı. Muhafız Alayı'nın başında, görkemli silahları gözleri kamaştıran yeniçeri ağası ve silahtar ağa, derhal düzenlenen protokol dizilişinde en baştaki yeri bostancıbaşına bıraktılar ve içoğlanlarının sıralanmaları tamamlanırken mehteran bölüğü kös vurmaya başladı. Sultan, karaya ayak basar basmaz ise ayakları ve gözleri bağlı olarak bekletilen beş tane besili tosun, âdet üzere yedi gün boyunca her gün kesileceği gibi Ahmed Han'a ve ailesine edilen dualarla birlikte kurban edildi.

O sırada Hazine Kethüdası İsmail Çelebi gözleri yerde edeple yaklaştı. Değirmi yüzünde saygılı ve mütebessim bir ifade vardı. “Beşik alayından sonra tüm çarşılara kandiller ve avizeler asılacak Sultan'ım,” dedi, “böylece yarın gecedен itibaren eğlenceler sabah ezanına kadar sürebilecek. Saraydaki koğuşlara şenliklerin başlaması emri, Sadrazam Nasuh Paşa tarafından bildirildi Devletlum. Ayrıca geceleri sahillerde fener alayları ve mum donanmaları düzenlenecek.”

“Belî,” diyerek gülümsedi Hükümdar, “ne yapılırsa az gelir. Kut-sal Emanetler dairesinde dönüşümlü hatim getiren kırk hafız, Şehzade'min başında da hatme başlasınlar. Hepsine kırkar altın verile.”

“Ferman Padişah'ımındır. Bab-ı Hümayun'un iç kısmına Venedik Seferi Antonio Vizitelli'nin hediye ettiği Venedik camından çok kıymetli avizeler takılacak Sultan'ım. Meşhur Camgeran Deliormanlı Yusuf Usta ise billurların üzerine Sultan'ımıza ve saadetli

ailelerine övgüler yazmaya başlamıştır. Ayrıca gül sularıyla yıkanmış koridorlar, kristal aynalar ve İran halılarıyla süslenecek...”

Bu türden teşrifat ayrıntılardan sıkıldığı için nihayet, “Uygundur, uygundur, bildiğiniz gibi yapınız,” dedi Ahmed Han ve tam ayrılmak üzereyken, “Aziz Mahmud Hüdayi Hazretleri de teşrif buyurdular ve diğer ileri gelenlerle birlikte sizi beklerler Sultan’ım,” dedi İsmail Çelebi.

Sultan Ahmed Han’ın, mülayim ifadeli ince hatları mütenasip yüzünde genişleyen tebessümü, karanlık bir gecede Boğaz’ın menekşe rengi sularında aniden menevişlenen ay ışığını andırıyordu. Sabırsızca az ilerideki ahşap saraya doğru ilerlerken Mehteran da Gazayi’den bir şedaraban çalmaya başlamıştı.

Âlim ve fazıl bir kişi olan Aziz Mahmud Hüdayi Efendi, dönemin en tanınmış mutasavvıflarındandı ve Celvetiye Tarikatı’nın banisiydi. Miladi 1598, hicri 1007’de kurduğu Üsküdar’daki dergâhı halkın ve devlet adamlarının en önemli uğrak noktalarından biriydi. Bursa gibi ekonomik ve manevi açılardan imparatorluğun en mühim şehirlerinden birinin anlı şanlı kadısıyken, meşhur sofi Muhammed Üftade’nin tekkesine çekilip dünya meşgalesinden uzaklaşmış, seyr ü süluk yolunda uzun yıllar mücadele ederek kendi dergâhını kurmaya hak kazanmıştı. Halk arasında söylenegelen pek çok menkıbesi vardı ki bunlar arasında en meşhurlarından olan, Üftade Hazretleri’nin, Hüdayi Efendi’nin intisabının hemen ardından, ona sırmalı kadılık kaftanıyla Bursa sokaklarında ciğer sattırması vakası, İstanbul’daki tüm kahvehane ve dergâhların güncelliğini yitirmeyen konusuydu.

Aynı zamanda şiirleriyle de tanınan bu mutasavvıfın kimi mısraları, Padişah’ın kurdurduğu ilim ve sanat meclislerinde bazen bizzat kendi ağzından, bazen de Sultan Ahmed Han’ın dilinden söylenirdi. Hüdayi Efendi’nin bir mecliste bizzat dile getirdiğine göre, şiirlerinden birini, bir gece rüyasında Ahmed Han kendisine okumuş, o da o meşhur hafızası sayesinde tek duyuşta ezberlemişti:

*“Aşka düşürdün kendözin
N’eyleyeyin gönül seni
Bir oldu gicen gündüzün
Âh n’ideyin gönül seni*

*Düşeli aşkına yârin
Yerde gökte yok karârın
Gitti elden ihtiyârın
N’eyleyeyin gönül seni...”*

“Şehzade’nizin ismine karar verdiniz mi Hünkar’ım?” diye sordu Hüdayi Efendi. Uzun beyaz sakalı, beyaz cüppesi ve sarı-ğıyla, yaz göklerinden yeryüzüne inmiş bir bulut gibi heybetli ve sevimli görünüyordu. Sonsuz bir sonbahar yüklü bakışlarından Şehzade Mustafa Han’a duyduğu muhabbet derhal anlaşılıyordu.

Sultan Ahmed Han ve Şehzade Mustafa Han, kasrın selamlığına, elinde bir kadeh nar şerbetiyle sessizce oturmuş Boğaz’ı izlerken bulmuşlardı onu. Bir diğerinden gizleyemedikleri ürpertilerle küçük çocukları gibi birbirlerine sokulmuşlar ve gülümsemişlerdi.

“Şehzade’mın ismini sizin koymanız münasiptir Hoca’m,” demişti Ahmed Han, eteğini öpen ihtiyarı ellerinden tutarak kaldırıırken.

Başını hafifçe iki yana sallayarak itiraz edecek olmuştu Hüdayi Efendi, ancak Ahmed Han, “Hoca’m, lütfen,” diyerek uzandı ve incitmekten korkarcasına usulca sıktı ihtiyarın omzunu.

Hüdayi Efendi gülümsedi, “Affınızı dilerim Efendimiz; ancak bu durum, etrafımda gitgide büyüyen hasetlik ağını daha da genişletir.”

Güven veren, dingin sesiyle yanıtladı Ahmed Han, “Bilirim Hoca’m; ancak yaşadığım sürece, şahsınızı her türlü saldırıdan beri görmenizi rica ederim. Siz ki dedem III. Murat ve babam III. Mehmed Han’a hocalık yapmış, nasihatlerinizle yollarını aydınlatmış birisiniz.”

“Efendimiz, bilirsiniz hanedanla rabıtamdan dolayı arkamdan dünyaya meylettirderler ve bu da beni hayli üzer.”

Kaşları çatılan Sultan, yağmurla yüklü sayısız bağbozumu mevsimini yığiverdi sanki kasrın selamlığına. “İzin veriniz Hoca’m. İzin veriniz ki, o fitne sahiplerinin her birini ortaya çıkartayım ve cezalarını kendi ellerimle vereyim.”

Hüdayi Efendi başını iki yana sallayarak, “Nefsime hakaret ettikleri için o zavallıları cezalandırmaya kalkmak, hele de bunun için sizin gücünüzden yararlanmak doğru olmaz Efendi’miz.” Derin bir iç geçirerek devam etti:

*“Alan sensin veren sensin kılan sen
Ne verdinse odur dahi nemiz var...”*

Ahmed Han, nemli gözlerinde o hoş tebessümünün büyümlü pırıltularıyla o muhteşem şiirin diğer mısralarını tamamladı içinden. Sonra o etkileyici sükunetini hiç bozmadan okumaya başladı:

*“Vârımı ben Hakk’a verdim, gayrı vârim kalmadı,
Cümlesinden el çeküb pes dû cihânım kalmadı.*

*Ahmed îder yâ ilâhî sana şükürüm çok-durur
Hamdülillâh aşk-ı Hakk’dan gayrı vârim kalmadı.”*

Şiir bittiğinde, gönülleri, aynı fezanın iki ucundan kurtulmuş, kendileri çoktan ölmüş, ancak ziyaları sonsuza dek menzillerini arayarak gezinen kadim güneşlerin ışıkları gibi buluştu. Azim bir duygu patlamasıyla ruhları katman katman nice âlemlerden dolaştı geldi de zamansız bir zaman içinde, âlem bambaşka ve yepyeni bir hal aldı.

Usulca soluklandılar. “Madem muradınız budur Hoca’m,” dedi Ahmed Han, “o halde oğlumun ismi Murat olsun. Lütfen kulağına ilk ezanını siz okuyunuz.”

“Allah mübarek etsin Sultan’ım.”

Kasım 1617 – Kars Kalesi

Sadrazam Damat Halil Paşa, kırçıl sakallarını farkında olmadan biteviye mesh edip duruyordu. Yeşil gözlerinde kırılan günün solgun, beyaz ışığının gerisinde kıyametler koparan bir endişe vardı. Huzursuz halini saklayabilmesi mümkün değildi artık ve o da bunun farkındaydı. Lala Mustafa Paşa tarafından Erzurum eyaleti askerleri için 1579 yılında yaptırılmış olan kesme taş ve yığma molozdan mamul kasvetli Beylerbeyi Konağı'nın içinde hapsolmuş gibiydi. Cephede bir ilerleme sağlayamadığı gibi şimdi de İstanbul'dan gelen kötü haberler canını sıkıyordu. Konağın is, soda ve gül suyu kokulu loş koridorlarını uzun uzun arşınıyordu kimi zaman. Sonra içindeki hafakanları bastıramayarak, gri ve kahverengi tonlarda yapılmış bir Frenk tablosunu andıran alacakaranlık kamelyasının etrafındaki karlı patika yollarda uzun uzun geziniyordu. Ancak ne yaparsa yapsın, içinde bulunduğu çetrefil duruma bir çıkar yol göremiyordu.

Öğrendiği kadarıyla, Sultan Ahmed Han'ın yakalandığı tifüs illeti, o kuvvetli bedeninin takatini günden güne eritmişti. Fildişi aklıındaki teninde ilk başta, etrafları sarı harelere kaplı kırmızı döküntüler belirmiş, birkaç hafta içinde irileşen ve su toplayan isiliklerin renkleri süratle koyu bir mora dönüşmüştü. Sultan'ın, hastalığın ilk günlerinde hiç de önemsemediği bu rahatsızlık, git-tikçe yükselen ateş, belinde ve tüm adalelerinde şiddetlenen ağrılar ve ani bilinç kaybıyla giderek ağırlaşan bir seyir izlemişti. Artık nabzı o kadar yüksekti ki, kendine geldiği anlarda dahi güçlkle konuşabiliyor, öncesinde ise kurumuş dilini ve dudaklarını biraz suyla ıslatmak gerekiyordu.

Sadrazam Halil Paşa, emr-i Hak vaki olursa eğer, Sultan'ın tahtı devralabilecek yetişkin bir oğlu bulunmaması cihetiyle, yine Ahmed Han'ın kendi getirdiği veraset kanunu gereği ailenin en yaşlı üyesi olan kardeşi Şehzade Mustafa Han'ın tahta çıkması gerektiğini biliyordu. Ancak bir sorun vardı, Şehzade Mustafa bunu şiddetle reddetmekteydi. Öyle ya da böyle tahta çıkarılmak zorunda kalırsa

eğer, bu defa da Valide Sultan'ın eline geçecek büyük güç devlet içindeki tüm dengeleri derinden sarsacaktı. O halde ne yapıp edip elini çabuk tutmalı ve öncelikle kendi istikbali adına müstakbel Valide Sultan'ın gözüne girmekte acele etmeliydi. Bunun için de cephede başarı kazanması zorunluuydu.

Dariüssaade Ağası Mustafa Ağa'nın şimdiden kolları sıvadığından emindi. Başında selimî serpuşu ve dört kollu seraser kaplı muhteşem samur kürküyle Valide Sultan'ın etrafından hiç ayrılmıyordu muhtemelen. Eğer Mustafa Ağa'yla ilk başta uzlaşır, sonra da bir şekilde gözden düşürebilirse, muhtemelen idarede hiçbir tasarrufu bulunmayacak Mustafa Han döneminde tüm yetkiyi kolaylıkla eline alabilirdi. Ancak siyahi hadım, yaradılışı itibarıyla son derece uyanık ve kıvrak zekâlıydı. Her ne kadar Valide Sultan oldukça çakırpençe bir kadın olsa da Mustafa Ağa gibi biri her zaman bir yolunu bulabilirdi.

Ahmed Han'ın büyük oğlu Şehzade Osman Han'ı düşündü Paşa. Henüz on üç yaşındaydı delikanlı. Devlet işleriyle hakkıyla ilgilenemeyecek kadar gençti. Gerçi tahsilini şaşırtıcı bir başarıyla sürdürdüğü biliniyordu. Hocalarını hızlı ve keskin kavrama gücü ve akıl yüklü sorularıyla güç durumlara düşürmesi, hasta yatağındaki babası Sultan Ahmed Han'ın, ferini günden güne yitiren güzel gözlerinde haklı bir gurur ışığı yakıyor ve o haline rağmen uzun uzun tebessüm edebiliyordu.

Ancak nihayet beklenen akıbet gerçekleşti ve 22 Kasım 1617'de, o soğuk ve kasvetli sonbahar gününün sonlarına doğru henüz yirmi yedi yaşındayken, yüksek ateşin tükettiği bedenini, birden sağlıklı günlerindeki gibi çevik bir hareketle doğrultan Sultan Ahmed Han, "Aleykümselam ve rahmetullah," diyerek âdem ufkunun ötesine gizlendi.

III

Kasım ayının başlangıcında yazdan kalma bir günde, akşam ezanından yarım saat kadar önceydi. İstanbul'un çiçek, tuz ve yosun kokulu mavi akşamı martı çığlıklarıyla birlikte çöküyordu sarayın hüznünlü bahçelerine. Gündüz saatlerinin o kısa süren sıcaklığı yerini soğuk bir ayaza bırakmıştı ama rüzgâr olmadığı için soğuk zindelik veriyordu. Kapakları açılmış arklardan gelen su şıkırtıları çok eski ama yine de bildik ezgiler gibi huzur vericiydi.

Eski silahtarlardan Salih Ağa, Şehzade Mustafa Han'ı çok sever, zaman zaman odasında ve saray avlusunda ziyaret etmekten hoşlanır, kimi zaman da kişisel hizmetinde bulunurdu. Görkemli ve tertemiz kıyafetleriyle Osmanlı askerine yakışır bir tarzda giyinmeyi seven iri yarı genç bir adamdı Salih Ağa. Defalarca Başsilah-tarağa olarak Padişah-ı Ruy-i Zemin'in sağında ve biraz gerisinde başında zülüflü kırmızı kadife üsküfö, kolları yırtmaçlı uzun brokar kaftanı ve kuşağında palası ve hançerleriyle şehirde ve Edirne seyahatlerinde maiyette bulunmuştu.

Aslen Korsikalı olan Salih Ağa otuz beş yaşındaydı. Enderun okulundan sırasıyla, peşkir ağalığına, anahtar ağalığına, tülbent ağalığına, sonra rikabdarlığa, oradan da silahtarlığa terfi etmişti. Tıknaz ancak kuvvetiyle maruf bedeni, daima sert bakan iri kahverengi gözleri ve ağırbaşlı duruşuyla askerine saygı gösterdiği biriydi. Lafı fazla uzatmaz, diyeceğini, her ne kadar müşkül olsa da etrafında fazla dolanmadan dosdoğru söylerdi.

Bab-ı Hümayun'un görkemli, kemerli kapısındaki nöbetçiler onu tanır tanımaz duruşlarını düzelttiler. Her defasında olduğu gibi yine kapının üzerindeki Ali bin Yahya Sofi tarafından yazılmış celi sülüs hat çekti dikkatini, "Allah'ın inayeti ve izniyle, iki kıtanın sultanı ve iki denizin hakanı, bu dünyada ve ahrette Allah'ın gölgesi, iki ufukta Allah'ın gözdesi, yer ve su küresinin hükümdarı, Konstantinopolis Kalesi'nin fatihi, Sultan Mehmed Han oğlu, sultan Murat Han oğlu, Sultan Mehmed Han (Allah mülkünü ebedî

kılsın ve makamını feleğin en parlak yıldızlarının üstüne çıkarsın) Ebu'l-Feth Sultan Mehmed Han'ın emriyle, 883 yılının mübarek Ramazan ayında (Kasım ve Aralık 1478), bu mübarek kalenin temeli atılmış ve sulh ve sükuneti güçlendirmek için yapısı gayet sağlam olarak birleştirilmiştir.”

Berberinde geceyi de getirmişçesine hava biraz daha karardı Salih Ağa içeri girerken. Akşam ezanıyla birlikte tüm ana kapılar kapanacak ve sarayın içinde ve dışında hüküm süren o deruni sessizlik katlanarak büyüyecekti.

Hemen sol tarafında odun ambarı ve hasırcı ocaklarının kıyısındaki tulumbadan biraz su çekerek yüzünü yıkadı. Yeniçeri koğuşlarının önünde söyleşen, silüetlerine belli belirsiz kızıl bir ışığın aksi düşen birkaç tanıdığına selam verdi. Ateş ve duman kokulu hamamların, içleri boşalmış demirci ocaklarının, küçük terzihanelerin ve karanlık ahırların önünden sessizce ilerledi. Sol yanında, tunç rengi duvarları harelenmiş, şimdilerde cebehane olarak kullanılan Aya İrini Kilisesi yükseliyordu. Önünde devriye gezen iki nöbetçi vardı.

Servi, erguvan, atkestanesi, fıstık çamı ve baharları muhteşem kokularıyla gönüllere ferahlık sunan mimozaların arasından ilerleyerek bahçeyi süratle aştı ve her zamanki fütursuz tavırlarıyla Babüselam Kapısı'ndaki muhafızları özensizliklerinden dolayı azarladı. Ardından kuşağındaki gümüş kozanın içinden kızıl mühürlü Hattı Hümayun'u çıkararak gösterdi. Keskin bakışlı nöbetçilerin saygılı tavırlarına aldırmandan ilerledi ve içeri girer girmez sıradan insanları korkutan titreten, sarayın kutsal havasına ait o kadim gölgeler etrafında yoğunlaştı sanki.

Adalet Kulesi'nin önünden geçip üçüncü avluya yöneldi, zülüflü baltacıların koğuşlarının önünden yürürken onu tanıyan askerler derhal esasduruşaya geçtiler. Başıyla hafifçe selamlayarak devam etti ve akağalar kapısından geçerek üçüncü avluya çıktı. Avlunun diğer ucundaki yeşil alan mozaik kaplı küçük bir yolla sonlanıyordu. Hemen karşısında Kutsal Emanetler dairesi vardı. İşte, Safevi Şah'ı Abbas'ın gönderdiği cevahir kaplı küçük süs havuzlarının hemen yanında rastladı Şehzade Mustafa'ya, Salih Ağa.

II. BÖLÜM DEVLET

“Hangisini tercih ederdin, akıllı deliliği mi, aptalca akıllılığı mı?”

Cervantes (Don Quijote)

I

Salih Ağa'nın ruznamesinden:

12 Rebiulevvel 1024 Cumartesi

...Rabbim şahittir ki bu akşam tanık olduklarım, yalnızca Şehzadem hakkında daha önceden kulağıma gelenlerden fazlası değildir. Evet, yine o durgun ve kederli haliyle kendi içine gömülmüştü güzel Şehzadem. Gölgelelerin arasında saklanıyor, kendi kendine bir şeyler mırıldanıyor, sıklıkla usulca uzayan silüetlerin kıvıltılarıyla yoldaşlık ediyordu. Ufuktaki akşam kızılığı da usulca kaybolurken, sağaltıcı sesi ruhları dinlendiren havuzun başında onu o yapayalnız haliyle görmenin verdiği acıyı ömrüm oldukça taşıyacağım içimde. Yanına yaklaşıp selam verdim. Her zamanki gibi o kadar dalgındı ki tanıyamadı önce beni. “Benim, Efendimiz,” diye seslendim derinlerdeki gözlerinin kıyısından, “kulunuz Salih.”

Yavaş yavaş tanıdı beni. Bakışları aydınlandı. “Hoş geldin Salih!” Uzanıp şefkate muhtaç küçük bir çocuk gibi sarıldı boynuma. Yirmi beş yaşında, olduğundan da yaşlı gösteren bir yetişkindi hâlbuki. Eskilerde kalmış, unutulmuş ama çok hoş bir şeylerin kokusunu taşıyordu Şehzadem. Tereyağında kavrulmuş badem ve ispermeçet miski koku-